

Péter Beáta

JÓ HANGULATÚ MUNKÁK

– Péter Beáta portréja Csíky Ibolya színművésznőről –

A 2005/2006-os évadban a Csíki Játékszín bemutatta Barta Lajos Szerelem című darabját. Szalayné szerepére a rendező Csíky Ibolya színésznőt hívta Nagyváradról. Csíky Ibolyáról a Magyar Színházművészeti Lexikonban ez áll: (Kolozsvár, 1945. április 9.): színésznő. A kolozsvári műkedvelők városi stúdiószínpadán lépett először közönség elé. 1965-től a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színház Intézetben folytatta tanulmányait. 1969-ben végzett, és a nagyváradi Állami Színházhoz szerződött. Sokoldalú színésznő, lírai és karakter szerepeket egyaránt játszik. Kissé rekedtes hangja jól érvényesül modern dalok előadásában. F. sz.: Julika (Molnár F.: *Liliom*); Éva (Madách I.: *Az ember tragédiája*); Rozika (Móricz Zs.: *Úri muri*); Josie (O'Neill: *Boldogtalan hold*); Polly (Brecht: *Koldusopera*); Martha (Albee: *Nem félünk a farkastól*). 37 éve van a pályán, számos díj birtokosa – ám ezek csak pusztán adatok.

Délelőtt tíz órakor kopogtatok a vendégszoba ajtaján. „Gyere be” – hallatszík belülről. Csíky Ibolya az ágyon ül, szemceruzával a kezében. „Mindjárt hozom a kávé, csak éppen kihúzom a szemem, mert azt szoktam mondani, hogy anélkül nem látok” – szól hozzám közvetlenül, mintha régi ismerősök lennénk. Elöttem a gőzölgő kávé, egy kicsit beszélgetünk az előző napi csíkdánfalvi kiszállásról, aztán mesélni kezd.

CSÍKSZEREDA. SZERELEM

Mikor elkezdjük a próbát, az első perctől érződött, hogy akarja ezt a társulat. Akarja, hogy ebből jó előadás legyen. Két hét után mindenki tudta a szöveget. Szerettem elsőnek tudni a szöveget, mert akkor vagyok biztonságban a szereppel. Akkor már tudok dolgozni, addig nem igazán. És a többiek is rögtön megtanulták. Sűgő nélkül dolgoztunk. És nem vettük észre, hogy nincs sűgő, pedig ez még az elején volt.

A PRÓBAFOLYAMAT

„Emberközelbe hozni a szerepet...”

Én félttem, mert mi hagyományos színházat csinálunk Váradon, és mégiscsak Kolozsvárról jön egy fiatal rendező, más felfogású, mint

amilyen én vagyok. Félttem, hogy nem fogok tudni megfelelni neki. De végtelenül szimpatikus volt Keresztes Attila egyik első kijelentése: azt mondta, azt szeretné, hogy ez az előadás színész-centrikus legyen. Hogy amennyit adni tudunk magunkból, azt csináljuk is meg, az valósuljon meg a színpadon. Tehát emberközébe akarta hozni a szerepet. És nyugodt hangulatban folytak a próbák, nem volt veszekedés, nem volt kiabálás, hiszti, pedig mindenki megkínlódott a szerepével. Keményen megkínlódott. A „kis szereplők” is nagyon dolgoztak – a kisebbek, mert ezúttal nem volt nagy és kicsi szerep, szinte egyforma súlyú volt mindegyik –, mindenki a maximumot próbálta kihozni magából. Nagyon jó hangulat volt köztünk, úgy a színpadon kívül, mint bent a színpadon.

A TÁRSULAT

„A színházban a második otthonomban vagyok.”

Többször volt már, hogy idegen színészekkel játszottam. Például Kisvárdán, régebben a fesztivál után, évadszünetben öt hét alatt, teljes értékű próbafolyamattal nyári előadások készültek, ugyanúgy, mint most Zsámbékon vagy Gyulán. A színészeket több társulatból verbuválták. Mindig pozitívan hat rám, ha bekerülök egy új társaságba. Mert ez esetben nincs irigység. Annyi köti össze a színészeket egymással, hogy ebben a darabban ez vagy az a szerepük. Nincs köztük féltékenység, hogy például miért nem én voltam kiosztva, csak azt látják maguk előtt, hogy nekem ez a feladatom és ezt csinálom. Ezek a munkák mindig jó hangulatúak.

Na, a csíkszeredai is pont ilyen volt. Az első perctől úgy éreztem, mintha ebben a társulatban éltem volna eddig is. Mert a színház olyan, hogy bár nem otthon vagyok, a második otthonomban vagyok. Nem volt idegen nekem. Először persze félttem, úgy dobogott a szívem... Én voltam az első, aki megjelent a próbán, mert félttem attól, hogy befogadnak-e, izgultam, vajon hogy fognak viszonyulni hozzám. Annyit tudtam, hogy szükségük van idős színészre a társulatban, az jó nekik, mert ők nagyon fiatalok és a saját erejükből kell dolgozniuk, nem nagyon van, aki esetleg segítené őket vagy utat mutatna nekik. Egyből láttam, hogy jó nekik, hogy én itt vagyok. És nagyon büszke vagyok, hogy hatvanegy évesen meghívtak. Nagyon jólesett.

KOLOZSVÁR. MŰKEDVELŐ SZÍNHÁZ

„...annyira tetszett, hogy én másmilyen lehetek a színpadon, mint az életben...”

Amikor én tizenöt éves voltam, édesanyám a Herbák János cipőgyárban dolgozott. Nagyon szép, barna, őzszemű, kis, vékonyka asszony volt. Kérdezték tőle, hogy járna-e a gyári műkedvelő csoportba. Mondta, hogy nem, esetleg a lányom, de még csak tizenöt éves. Nem baj, hozza el, mondták. És elmentem. Az első szerepem a *Titanic keringő* című román darabban volt, a cselédlány voltam. Hát az nekem fantasztikus élmény volt. Arra emlékszem, hogy ki kellett festenünk magunkat. Ez annyiból állt, hogy egy kevés piros az arcra, egy kevés piros a szájra, s kész, azzal megvolt a maszk. Volt egy szép fekete kis ruhám, egy hosszú fehér kötényem és egy bóbíta a fejemen. Annyira tetszett, hogy én másmilyen lehetek a színpadon, mint az életben, hogy úgy mentem ki az utcára azzal a piros festéssel – de biztos, hogy jól ki voltam pirosítva, nem csak úgy akárhogy. Mindenki mondta, hogy hát milyen hülyén nézek ki. De tudtam, hogy a színpadon ez nem néz ki hülyén, s az utcán is akartam mutatni mindenkinek, hogy én a színpadon játszom, mert – íme – ki vagyok festve. Na, úgy kezdtem. A kultúrcsoportot vezető tanár, vagy mester, mert így kellett szólítani, a Csergő József, azután kiosztott egy nagyobb szerepbe, majd egy még nagyobbba. Amikor tizenhét éves voltam, akkor már a kolozsvári színpadon játszottuk a *Papírlekek* című darabot. És ez nagy szó volt abban az időben. Aztán elmentem felvételizni.

A FELVÉTELI

„...egyszer csak megjelenik Kovács Levente, a nagy Kovács Levente ott a próbán. Kérdezi, hogy mi a célo. Mondtam, hogy nem megyek felvételizni. Ó, hát butaság, Ibi, tudod, hogy csak az elmélettel volt baj, és légy szíves...”

Nem sikerült. Nem sikerült a felvételim. Egy dolog volt az oka – az elmélet. Úgy megbuktam románból, hogy azt el sem tudom mondani. De még magyarból is kicsi jegyet kaptam, s amikor összeadták ezeket, hiába volt tizes a drámai gyakorlatom – a tehetséget a drámai gyakorlat mérte –, alacsony volt a médiám, az átlagom a többiekhez képest, és kiestem. Nagyon bánatos voltam.

Nem tudtam felfogni, hogy mi a hiba, azt hittem, hogy nem megfelelő a kultúrcsoport, ahová járok. Hallottam, hogy van egy Horváth Béla és Bisztray Mária által vezetett stúdiószínpad Kolozsváron a román opera mellett. Volt ott egy kultúrház, mára nem tudom, hogy milyen hivatalos helyiséggé alakult át, ott volt a kultúrcsoport. Elmentem oda,

felvételiztem, reszkető lábbal. És oda felvettek. Hát azok gyönyörű évek voltak.

Évek, mert másodszor sem kerültem be a színire. Szintén az elmélet miatt. Tudniillik mivel tizenöt éves korom óta színpadon voltam, és tudtam, hogy színésznő szeretnék lenni, ezért azt gondoltam, minék nekem tanulni, majd megtanulom a szerepet, s akkor minden oké. A másik, nagyobb probléma meg az volt, hogy a középiskola előtt azt mondták nekem, ne menjek humán szakra, mert ott sokat kell tanulni, menjek reálra, ott nem kell tanulni, csak érteni. Hát nem is tanultam, de nem is értettem. Mikor matematikából vizsgáztam az érettségim és le kellett vezetni különböző egyenleteket, amennyi szám volt a táblán, én azokat mind összeadtam, kivontam, osztottam, szoroztam, teleírtam a táblát, hogy lássák, hogy én tudok, mert az volt az egész tudásom, a négy alpművelet, de gyököt vonni, kapcsos zárójel meg szögletes zárójel, kiszámítani, hogy mi a végeredmény, az tőlem olyan távol volt, mint Makó Jeruzsálemtől.

Az új kultúrcsoporttal első évben eljátszottuk a *Furfangos özvegyet*, Goldoni darabját. Még most is tudok belőle részleteket. Nagyon nagy sikerrel játszottuk. A partnereim között ott volt például a jól ismert Banner Zoltán, a műtörténész, aki verses lemezeket is adott ki.

Én akkor már dolgoztam, mert édesanyám egyedül nevelt fel. Elvégeztem az iskolát, és akkor mindenki mondta, hogy hát adjon dolgozni, nevelt eleget és költött rám eleget, mi az, hogy nem megyek dolgozni. És mivel nem sikerült a felvételem, elmentem. Az úgy nézett ki, hogy héttől háromig dolgoztam a Higienában, egy ilyen fodrász-akárcmicsodában, körkasszás voltam. Szedtem össze a pénzt az üzletekből, s este leadtam a bevételt. Ötkor aztán mentem próbára, és volt, hogy éjjel majdnem kettőkor mentem haza, a bemutatók előtt. De nem vettük észre, hogy annyit dolgozunk, nem vettem észre, hogy hétre kell menni másnap. Imádtam.

Megint elmentem felvételizni, s megint nem sikerült. Akkor azt mondtam, többet nem is megyek. Miért mennék? Munkahelyem van, fizetésem van, és ebbe a színészcsoportba járok – azt csinálom, amit szeretek. Mi kell ennél több? Azzal az ésszel így gondolkoztam. És soha nem felejttem el... akkor próbáltuk a *Névtelen csillagot*, és merem állítani, hogy az is nagyon jó előadás volt. Szintén Banner Zoltán volt a partnerem és Zorovszki Attila, aki aztán a híres aradi színjátszó-csoportot vezette. Végtelenül szimpatikus, nagy tudású ember volt,

sajnos nagyon fiatalon, ötvenévesen halt meg. Tehát nagyon jó, értelmes emberekkel voltam körülvéve. No, éppen próbáljuk, és egyszer csak megjelenik Kovács Levente, a nagy Kovács Levente ott a próbán. Kérdezi, hogy mi a célom. Mondtam, hogy nem megyek felvételizni. Ő, hát butaság, Ibi, tudod, hogy csak az elmélettel volt baj, és légy szíves... Akkor ez mégiscsak eljutott egy picit a tudatomig, vagyis az, hogy nem beszél rosszat. S akkor a nagy kritikusknak, Jakab Istvánnak a felesége magyartanár nő volt, én elmentem hozzá, s egész évben, egész nyáron tanultam a felvételiig. Hogy megbizonyosodjak arról, hogy ténylegesen érdemes nekem felvételizni menni, összeszedtem a bátorságomat, s bementem a színházba, megkerestem Harag Györgyöt – abban az időben volt Kolozsváron rendező –, s nagyon szépen megkértem, legyen szíves, hallgasson meg, vajon érdemes-e nekem ezen a pályán ott lennem. Soha nem felejttem el, a férfi öltözőben volt hely, oda hívtott be, hogy meghallgasson, a tükrös asztalra úgy félig ráült, és hallgatta a verset. Arany János *A bajuszát* mondtam el neki. Mondom, mondom, mondom... Vers közben leállított, s azt mondta, Ibolya, itt csak az elmélettel lehetett baj. Na, elmentem felvételizni, akkor már egy kis tudással a tarsolyomban, ugye, mert tanultam, a román tételeket is, szóval mindent átvettem.

Azelőtt nem voltam előkészítőn. Gondoltam, ha már lúd, legyen kővér, akkor elmegyek az előkészítőre az utolsó héten, hogy mégiscsak lássam, hogy mit kéne tudni azon kívül, amit úgy tudok, hogy tudok, mert akkor én mindent tudtam. Utána felejtettem el mindent. És Tarr László, aki aztán az évfolyamvezető tanárom lett Kovács Leventével és Tompa Miklóssal, azt kérdezi tőlem a felvételi előtti estén: „Mesét hozott?” Tessék? Hát igen. Mert addig csak versekkel kellett felvételizni. Mondom, hogy hát erről nem volt szó. Hát dehogyisnem. Kellott vers, próza, novella, regényrészlet, nem-tudom-micsoda. Hát, mondom, én nem hoztam, nem tudtam. Nincsen semmi baj, mondta, itt van nálam épp egy meséskönyv, Móra Ferenc, legyen szíves és tanulja meg a *Versenyfutás* című mesét. Akkor a dékán Szabó Lajos volt, akit mindenki Bigának csúfolt, mert szegény sánta volt, de én merem állítani, hogy a legdrágább ember volt a világon. Kemény volt, szigorú, de olyan szíve volt, úgy szerette a diákjait, hogy azt el nem tudom mondani. Én nem tudtam ezeket a belső titkokat, azt, hogy őt Bigának becézik. Másnap reggel kiálltam a színpadra, kérdezi

Tarr László, hogy prózával készült? Mondom, hogy igen. Kovács György ült középen napszemüvegben, mellette Lohinszky, Tarr, ennyire emlékszem. És kezdtem: „Két csigabíga alszik a mocsár szélében a lapulevelek alatt. A bibictől azt hallottam, hogy az egyiknek Csiga volt a neve, a másiknak meg Biga.” S ezt jól megnyomtam, ahogy kérte Tarr László. Amikor kimondtam a Bigát, Tarr László éppen leejtett egy golyóstollat, lehajolt az asztal alá Lohinszkyvel együtt, hogy felvegyék – hogy tudják kiröhögni magukat. Kovács György feltolta a napszemüvegét és azt mondta: „Köszönjük szépen, elég.” Én úgy éreztem, hogy nálamnál tehetségesebb ember nincsen – mert íme, egy mondatot mondtam el, és már tudták, hogy ki vagyok. Pedig volt ott még nyolc oldal, amit éjjel megtanultam, az agyam be volt forrósodva a sok tanulástól. De nekik ennyi elég volt. Így kitolt velem Tarr...

És bejutottam. Amikor visszamentem összel, kiderült, hogy három lányt vettek fel: Márton Erzsébetet, aki most Váradon színésznő, Ádám Erzsébetet, aki Vásárhelyen volt színésznő, és engem. Kettőt volt szabad felvenni. De mivel az én médiám és az Ádám Erzsébeté egyenlő volt, kérvényezték, hogy vegyenek fel hármat. Majdnem kiestem, de volt akkor egy nagyon híres román színésznő, egy idős színésznő, ő döntött a sorsom felől. Én nem is ismertem. Megnézte a drámai jegyeket. Az enyém tízes volt, az Ádám Erzsébeté hatos. S akkor azt kérdezte, hogy hát vajon melyik a fontosabb. Így maradtam bent harmadjára.

MAROSVÁSÁRHELY. SZÍNLMŰVÉSZETI

„*Ne félj.*”

Bekerültem. Első éven statisztálgattunk Molnár Ferenc *Liliomjában*, én a cselédlány voltam. Egyik délben szólt Kovács György, hogy vegyem át a Muskátné szövegét, be kell ugorjak a szerepében, mert a másik színésznőnek eltört a lába. Délben tizenkettőkor – és este hétkor ment az előadás. Hát tudtuk a szövegeket, mert fiatalok voltunk, minden próbán ott voltunk, tehát nem egy nyers szöveget kellett megtanulni, meg hát láttuk is, az instrukciókat is ismertük, de azért színpadra kimenni elsőéven egy fél nap alatti felkészüléssel... Én mondtam, hogy képtelen vagyok rá, ő meg mondta, hogy nem így van. És én beugrottam este, igaz, hogy felemás cipőben, mert a nagy zavaromban felhúztam a nagy masnis cipőt, ami volt a Muskátnénak, de a civil cipőmet, az egyiket még nem vetettem le, biztos el voltam terelve, hogy ezt ide,

azt oda, közben próbálták a ruhámat, be kellett venni belőle, közben nem tudom micsoda, s bementem felemás cipőben. De attól még ment csodálatosan, nem is volt semmi baj... Egy színész súgott, mert hát nem volt súgó, és akkoriban megosztották, hogy akinek kisebb volt a szerepe, vagy éppen nem játszott abban a produkcióban, az évfolyamról az a színés súg. Épp Flórián Anti volt a súgó akkor. Én ott mondom, mondom a szöveget, s amikor Liliomot meg akarja győzni Muskátné, hogy hát hagyja ott a lányt, és jöjjön vissza a körhintához, mert sokkal jobb lesz neki, egyszer csak hallom, hogy mondja a súgó: „Ne félj”. Mert volt egy nagy szünet, vártam, hogy Miske következik. „Ne félj”, s gondoltam, milyen drága ez a gyerek, hogy igazul értem, hogy én ne féljek. Jaj, de vagány, s jaj, de izé, s látom, hogy Miske nem mondja a szöveget, aztán körülbelül egy oldalt ugrik. Ó, így szokott lenni, gondoltam, az szokott a legjobban igazolni, aki partnere a beugrónak. Aztán kiderült, hogy az Anti a szerepet súgta nekem, hogy „Ne félj, nem iszik gyufát...”

Végül is lement, s még három előadást lejátszottam utána, aztán gyorsan meggyógyult Moldován Éva. És ténylegesen elismerő szavakat kaptam. Hát az első jobban sikerült, a másodiknál már nagyon féltem, mert akkor jöttem rá, hogy hoppá, mit csináltam, mint a hályogkovács. Megcsináltam, de közben nem tudtam a tétjét és a súlyát annak, amit csináltam. A második tehát már keményebb volt.

Aztán másodéven játszottam egy kisebb szerepet a felsőbb évfolyammal. Játszottam a *Szarkafészek*ben az egyik testvért. Csináltattam nagy szivacsmellet és nagy szivacshasat meg -feneket, s rám adtak egy kemény háttal csinált, sötétbordó ruhát, aranypöttyökkel. Állandóan csavarokban volt a hajam, mert hiú volt a szereplőm, magas sarkú cipőt vettem magamra és furcsán jártam, mert azt gondoltam, hogy a súly nem bírja el a magassarkút – s ettől lett nagyon jó a figura.

Lohinszky Loránd rendezte ezt a darabot. Soha nem felejttem el... A főpróba nem tetszett neki, szidta a társulatot. A szövegemben volt egy olyan rész, hogy: „Mondj csak, mondtál már így is eleget!” Na, és akkor van ez a nagy cirkusz, mindenki zokogva kirohan és mindenki kétségbe van esve, hogy másnap bemutató van, és az osztályvezető tanárnak milyen a véleménye... Én ott hátul már nagyon-nagyon untam, mert fáradtak voltunk, éjjel tizenkettő volt; én nem az asztalon, hanem a nagy szivacsmellemen könyököltem, s közben hallgattam, hogy Lohinszky ott elől mondja a magáét. Egyszer csak úgy magamnak

mondtam, hogy „Mondj csak, mondtál már így is eleget!” Ebből aztán akkora kacagás lett, hogy soha nem felejttem el. Lohinszky kivette a zsebkendőjét és törölgette a könnyeit. Ettől felszabadult az egész hangulat, kicsikét helyrebillent minden, és másnap sikerrel előadtuk a darabot.

Volt egy másik szörnyű esetem szegény „Bigá”-val, Szabó Lajossal kapcsolatban. Másodév elején nem mentem vissza idejében, mert elmentem Magyarországra, és valahogy lekéstem a vonatot. Megérkezem Kolozsvárra és rögtön küldök egy táviratot a titkárságra, hogy „Lázas beteg vagyok. Pár napot kések. Csíky.” Ebben nincsen semmi, ugye? A baj csak az, hogy én a „z” betű szárát lehúzva írom. Megérkezek a színire, megyek fel az első emeletre, Lulu, a titkárnő éppen jön ki az irodából, ami szemben van, és én megyek, támolygok a falakat fogva, hogy lássák, hogy én még mindig beteg vagyok, de már itt vagyok. S azt mondja: „Te, Csíky, te meg vagy örülve?” Mondom: „Miért?” „Hát hogy küldhettél ilyen táviratot?” Mondom, hát beteg voltam, a telefon akkor komplikált volt meg minden, gondoltam, hogy egyszerűbb a távirat. Kiderült, hogy a következőképpen érkezett meg a távirat: „Lajos beteg vagyok. Pár napot kések. Csíky.” Azután volt az évadnyitó gyűlés, és ott kifakadt szegény Szabó Lajos, hogy: „...ez a Csíky, nem elég, hogy késik, de még táviratot is küld. És még milyen táviratot...”

Aztán amikor már nagyon beteg volt és turnén voltunk, meglátogattuk a társulattal. Feküdt az ágyban, úgy beszélgettünk. Mikor készülünk elmenni, meg akartam puszilni szegényt. Volt rajtam egy válltáska, ami dugig tele volt, és jó tíz kilós súllyal húzta a vállamat; mert hát turnén voltunk, és fogkefétől kezdve minden, ami elképzelhető, mert ha elmegyünk falura, akkor ugye minden ott legyen, szóval sokminden benne volt. Én meg akartam puszilni szegényt, de az ágy alatt volt egy kacska, s arra ráléptem. Zavaromban tovább akartam lépni, és a táskával szájba vágtam szegényt. Akkor azt mondta: „Csíky, maga semmit sem változott.”

Aztán harmadév végén azt mondja Kovács Levente, hogy ő talált egy darabot – Tennessee Williams: *Orpheus alászállt* –, meg kéne csinálni belőle a harmadik felvonást. Közben kiderült, hogy azért vette azt, mert az a legnehezebb. És gondolta, hogy ha az menni fog, akkor ez a darab mehet negyedéven a vizsgaelőadásra. Megcsináltuk. És negyedév végén az lett a vizsgaelőadásunk. Erre úgy gondolok vissza, mint egy beteljesült álmra. Olyannyira, hogy amikor negyvenéves voltam,

és szóba került, hogy esetleg elő kéne venni a darabot, s a szerep akkor pontosan a korosztályom lett volna – ez egy ilyen negyven, negyvenöt év körüli nő –, nem mertem vállalni. Mert nem akartam azt a szép emlékeimet elrontani. Harminckét előadás volt belőle, és merem állítani, hogy mind a harminckét előadás olyan volt, hogy nem lehetett szégyent vallani vele. Mind a harminckettő. Tarr és Tompa rendezte, és persze Kovács Levente.

Akkor játszottam még a *Szigetben* egy kisebb szerepet, azt is nagyon szerettem. Szeretem a karakterszerepeket nagyon. A nagy szerep jó dolog, de a kis szerep kihívás. Ennyi s ennyi idő alatt kell megmutatni, hogy mit tudsz, míg a nagy szerepnél nyugodtan mondhatsz, aludhatsz, bármit csinálhatsz.

NAGYVÁRAD

„Hát én olyan boldog voltam, hogy rögtön meggondolatlanul azt mondtam, dehogynem, megyek.”

Negyedéves koromban volt ugye a hat színház: Kolozsvár, Várad, Temesvár, Szentgyörgy, Szatmár és Vásárhely. Eljön tavasszal egy kicsi, kopasz, szemüveges rendező Nagyváradról, ugye én akkor őt nem ismertem. Megnézi az előadást, és kérdezi, hogy nincs-e kedvem Váradra menni. Hát én olyan boldog voltam, mert akkor se volt könnyű elhelyezkedni, most aztán pláne nem könnyű, de akkor se volt igazán az, bár kevesen végeztünk, de mégis. Hát én olyan boldog voltam, hogy rögtön meggondolatlanul azt mondtam, dehogynem, megyek. Azután jött, emlékszem, Dukász Anna, és értesített, hogy menjek, keressen meg a színházban, mert épp ott voltak vendégelőadáson Szentgyörgyről. Én direkt előadás közben mentem be, bár mondta, hogy két előadás között menjek, hogy röviden ki tudjam mondani azt, hogy nem, és jöhessek is el. De pont akkor mentem be, amikor neki egy felvonáson keresztül nem volt dolga. Sose felejttem el, a Művelődési Házban játszottak, ott nekitámasztott a falnak és férjet ígért nekem, négyszobás blokklakást és nemtudommit, csak menjek Szentgyörgyre. Nagy nehezen elmondtam, hogy nem. Akkor megérkezett Sinka Károly, aki a temesvári színháznak volt az igazgatója, elém tett egy nagy fehér lapot, aláírta, s azt mondta, írjam fel az összes főszerepet, amit három év alatt el akarok játszani. Nemet mondtam. Mondtam, hogy én már leszerződtem. Vásárhelyen megfenyegettek, hogy ha nem jövök, akkor bajom lesz. De Vásárhelyre nem akartam jönni, mert valahogy, nem

is tudom, olyan szépek voltak azok az évek a színin, féltem, hogy ott a színházban nem lesz ugyanaz. Maradt még ugye Szatmár, hát az utolsó pillanatban megérkeztek, emlékszem, kilenckor kellett bemenni választani, s ők, Ács Ali, ő volt akkor az igazgató, és Gyöngyössy Gábor mondták, hogy csinálj egy fricskát mindenkinek, és mondd, hogy Szatmár. De amit nagyon vártam, tehát amit a legjobban akartam, Kolozsvár, az nem hívott. Annak ellenére, hogy két évig, amíg ott voltam a színjátszócsoporthoz, nem vallottak velem szégyent. Bisztrai Mária volt akkor az igazgató és a férje, Horváth Béla. Egyszer volt arról szó, hogy átmegyek, bent voltam az irodájában, akkor mondta, hogy igen, igen, csak hát egyelőre még uborkaszazon van és hát ilyenkor nem lehet, izé, de ahogy kezdődik az évad, visszajön az egyik színésznő, és megmondja neki, hogy menjen nyugdíjba. Mondtam, hogy ilyen áron nem kell. Persze közben szidtak Váradon, hogy kispadra akarok menni? Amikor ott benne voltam már az *Orpheus alászállban*, *Az ember tragédiájában*, meg a híres *Wertherben*, amiről nem tudom, hogy hallottál-e, de százharmincöttször játszottuk el, az *Anyám könnyű álmod ígérben*, meg ehhez hasonlóknak.

Na, akkor maradt nekem Várad. Másfél évig a színház második emeletén laktam. A zsinórpadról bemenet volt egy kicsi, 2 x 2 méteres raktárhelyiség, volt benne egy ágy és egy szekrény. Egy rezson főzőcskézttem ottan. Kiabáltak a színpadról, hogy „Csíky, fél tíz”, én meg öltöztem és jöttem le az előadásra. De ezeket mind nem vettem észre, mert nem volt évad, amiben minimum három szerepet ne játszottam volna. Kevesen is voltunk, persze, de nekem nagyon nagy szerencsém volt, hogy két olyan rendező volt Váradon, akik mind a két oldalnak, mind a vígjátéki, mind a drámai vénámnak megfeleltek. Mert imádok vígjátékot játszani. És csak azóta tudom, hogy humorom van, amióta Farkas Pista, aki a vígjátéki részleg felelőse volt, mondta, hogy milyen szerencsés vagyok, hogy ilyen jó természetes humorom van. Na, onnantól kezdve tudtam, addig nem, hogy van humorom. Addig csak mondtam a szöveget, s láttam, hogy kacagtak.

A másik Szabó József volt. Ő elvitt azon az úton, ami nagyon szép volt: *Az ember tragédiája*, az *Úri muri...*

Jaj, és azt még nem is mondtam, hogy amikor Vásárhelyen Csont András volt az igazgató és Harag György a rendező, akkor egy turné alkalmával felhívtak az irodába, és rá akartak beszélni, hogy szerződjek át Vásárhelyre. És érdekes módon nem tudtak meggyőzni. Annyira ott

voltam már Váradon, félttem kiszakadni abból a közegből. Azóta is sajnálom.

SZEREPÁLMOK

„...nekem csak az a jó, amit adnak.”

Soha nem volt szerepálmom. Amikor Váradra mentem és az első interjúban megkérdezték, hogy mi a szerepálmom, azt válaszoltam, nekem ilyen nincsen. Akkor az újságíró, S. Irén felháborodott és azt mondta, hogy ilyen primitív választ ő még életében nem hallott. És nekem azóta sincsen szerepálmom. Én az a típusú ember vagyok, hogy megnézem a próbatáblát, ha ki van téve a nevem, akkor jó, ha nem vagyok kiosztva – semmit nem érzek. Nem volt olyan, hogy a fene egye meg, én ebben akartam játszani, de kár, hogy nem játszom benne. Soha nem volt ilyen. Én mindig úgy vagyok, hogy nekem csak az a jó, amit adnak. Nem amit én elveszek magamnak, az nem jó. Ha adják, akkor azt azért adják, mert megbíznak abban, hogy én azt jól csinálom. Egyszer az egyik kolléganőm kikérte a szerepemet, s én oda is adtam, én kaptam, te el akarod venni, tessék, itt van. Aztán vissza is mondta. Sőt, én mindig meglepődök, ha valami olyan feladat ér, mint például most, hogy itt vagyok Csíkszeredában. Mert ott vagyok ismeretlenül Váradon, és egyszer csak rám gondolnak és hívnak ide. Nagy kihívás volt számomra.

Én nagyon szeretem, ha történik velem valami. Ott vagyok Váradon, és próbálok, dolgozom. De ha történik valami, ami másabb, mint ami megszokott, például ez a vendégszereplés, az nagyon feldob. Hogy jaj, Istenem, ez mind velem történik? Milyen szerencsés ember vagyok, hogy éppen velem történt meg.

A FILM

„...nem engedtek át...”

'75 körül itt volt Makk Károly. Harag György szólt neki, hogy itt vagyunk turnén – Vásárhelyen voltunk – és keressen meg, valami filmben egy olasz nőt kellett volna játszani. Azt hiszem épp a *Tragédiával* turnéztunk országszerte. És találkoztam Makk Károllyal ott a sarki szálloda kávézójában, ahol laktam. Hosszadalmasan elbeszélgettünk. Kérdezte, hogyan tudnék átjönni Magyarországra. Volt egy olyan szerencsém, mert kétévente lehetett átmenni, de nekünk megvolt abban az időben egészen '69-től '75-ig, vagy meddig, Debre-

cennel a testvérkapcsolatunk, ők is minden évben átjöttek egy előadás-sal, s mi is minden évben átmentünk eggyel. Mondtam, hogy ekkor és ekkor megyünk Debrecenbe, Makk mondta, hogy szuper, mert akkor el tudok menni Pestre próbafelvételre. És soha nem felejttem el, még ki se szálltunk a buszból, jött az akkori titkárnőnk, hogy a románok senkit nem engednek át. Tehát hogy nem engednek át filmezni, nemcsak engem, mert voltunk többen is, akikkel Makk akart dolgozni. Na, ezek például, a szerepálmok nem, de ezek úgy visszatérnek, hogy hogyha ez sikerült volna, akkor... Ezek úgy előjönnek, de csak úgy eljátszom a gondolattal. Vagy ha akkor azt mondom Haragnak, hogy igen...

MAGYARORSZÁG

Nem, nem kíváncsoztam. Félttem. Sosem éreztem magam elég erősnek ahhoz, hogy azt higgyem... mert hát csak a nagyokat láthattam, a tévén keresztül, vagy filmen keresztül, mert színházban sosem láthattam őket. És annyira erősnek sosem éreztem magam, hogy akár-melyikükkel felvegyem a versenyt.

PÉLDAKÉPEK

„Domján Edit”

Fiatalkoromban imádtam Domján Editet. És nagyon büszke voltam arra, hogy amikor átmentünk Debrecenbe, akkor kis Domjának hívtak, mert akkoriban nagyon hasonlítottam rá. Egy időben egy kicsit utánoztam is, olyan domjánosan próbáltam beszélni.

DÍJAK

„Hogy megkaptam aztán a díjat rá, az már nem is volt nekem akkora dolog, mint hogy elmondták nekem a véleményüket.”

Először mindig nagyon meglepődtem. És meghatódtam. Sosem hittem, hogy kaphatok. Jólesett, hát persze, hogy jólesett. Hát van a Szentgyörgyi István, van a Poór Lili-díjam, van a Magyar Köztársaság Érdemkeresztje, kaptam három díjat Kisvárdán. Sose tudtam, hogy arra díjat kapok, amit csinállok. Talán a legjobban a *Zárt ajtóknál* lepődtem meg. Abban a végén volt egy ötperces jelenetem. Annyira akartam, hogy ott legyek a színpadon az alatt az öt perc alatt. Egy fiatal román rendező rendezte a darabot. És éreztem, hogy nem elég az, amennyit próbálunk, és megkértem, hogy legyen szíves, tartson

külön próbákat, mert én meg akarom ezt a szerepet csinálni. Nagyon nehéz szerep volt, embertelenül nehéz, merthogy semmiről nem szólt tulajdonképpen, csak hogy a fiának a barátja nem engedi be a fiamat, amikor üldözik. És a barátja ajtaja előtt lelövik. De én nem tudom, hogy pont a barát az, aki bezárja előtte az ajtót, és ezért hal meg a fiam. Én nem tudom, hogy ő a hibás ezért, és elmegyek hozzá, hogy elvigyem neki a fiam megmaradt ingeit, nadrágjait. És elmondom neki az életemet és a fiammal való kapcsolatomat. De nem egy az egyben, hanem kapkodósan, kicsi pillanatokat mesélek el. És valahogy úgy jött ki, hogy a bemutató Kisvárdán volt, mert későn készültünk el, és nem tudtuk kipróbálni magunkat otthon. Tehát nem tudtam, hogy erre hogy reagál a közönség, milyen hatása lehet egyáltalán ennek a szerepnek a nézőtíren. S rettenetes érzés volt, hogy két órát kellett üljek az üres öltözőben, mert hát mindenki színpadon volt és akkor az utolsó öt percre bemegyek két óra izgalom után, és semmi nincsen, amibe kapaszkodjak. Annyira megdöbbenett az – másnap összetalálkozva a zsűrivel –, amiket aztán elmondtak... Hogy megkaptam rá a díjat, az már nem is volt nekem akkora dolog, mint az, hogy elmondták a véleményüket. A visszajelzések nekem nagyon kellenek. A legszebb volt talán az életemben. Az akkori zsűri elnöke mondta, hogy Ibolya, a szemeid mindent kifejeztek, nem is kellett volna beszélni. És ez nekem annyira tetszett, annyira szerettem, hogy egy teljesen idegen embert, aki engem addig nem látott, ott meg tudtam fogni, abban az öt percben. Az nekem jó volt.

Tehát azt az öt percet is úgy kell megoldani... Ha az ember tényleg odafigyel és komolyan veszi a pályáját, akkor annak meg kell legyen az eredménye. Persze sok összetevője van a dolognak, mert az ember nem csak magától jó. Csak attól nem jó. Ő csak a rendező által lehet teljes. Teljes kép csak akkor jöhet össze, ha a rendező jó, ha a partnerrel egymásra tudnak hangolódni, meg sok más egyéb összetevője van. Mint ezen a csikszeredai előadáson, ahol közös erővel történt az egész, nem egyéni babérokra törekedtünk. Mindenki közösen, közös céllal, közös gondolattal, közös akarral jutott el oda, ahova eljutott.